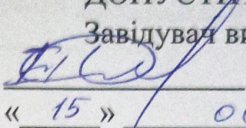

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
 Ніна РЖЕВСЬКА
« 15 » / 06 2023р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

Тема: «Вихід Великобританії з Європейського Союзу: причини, сучасний стан та наслідки»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 409 групи, Сіданич Каріна Сергіївна

Керівник: к.істор.н., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Дерев'яно Ігор Петрович

Нормоконтролер: _____

(підпис)

Олексій МЕНДРІН

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження процесу виходу Великобританії з ЄС	6
1.1. Теоретичні основи європейської інтеграції Великої Британії в ЄС	6
1.2. Історія виходу Великої Британії з Європейського Союзу	8
1.3. Дослідження процесу виходу Великобританії з ЄС у вітчизняній та зарубіжній політичній науці	18
РОЗДІЛ 2. Сутність та причини виходу Великобританії з Європейського Союзу	22
2.1. Соціально-економічні причини	22
2.2. Політичні причини	27
РОЗДІЛ 3. Наслідки виходу Великобританії з Європейського Союзу	31
3.1. Соціальна та культурні наслідки: міграція, громадянство, культурна співпраця	31
3.2. Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні наслідки	38
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТОК А	54
ДОДАТОК Б	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Пошук оптимальної моделі взаємовідносин між Великою Британією та країнами Західної Європи після вступу до Європейського Союзу не був успішним у вирішенні суперечностей, що виникали в процесі формування національної ідентичності та змагань за лідерство як всередині спільноти, так і за її межами. У цей час, не зважаючи на значимі переваги інтеграційного процесу, багато британців мали ідею самостійного майбутнього, і тому існувала загроза виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Brexit можна розглядати як логічний наслідок суб'єктивних і об'єктивних причин, що виникали у процесі еволюції європейсько-британської політики.

Вихід Великої Британії з ЄС є однією з найбільших політичних і економічних подій останніх десятиліть і має вплив на всю Європейську спільноту. Перш за все, це викликає питання щодо майбутнього ЄС та європейської інтеграції. Вихід Великої Британії може відобразити певну кризу в ЄС, яка може вплинути на інші країни, що розглядають питання виходу з ЄС. Крім того, вихід Великої Британії з ЄС має великий вплив на торгівлю, економіку та політичні відносини між Великою Британією та іншими країнами світу.

Мета дослідження – проаналізувати передумови, причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу.

Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати основи європейської інтеграції Великої Британії в ЄС;
- дослідити виходу Великої Британії з Європейського Союзу;
- провести дослідження процесу виходу Великобританії з ЄС у вітчизняній та зарубіжній політичній науці;
- визначити соціально-економічні та політичні причини виходу Великобританії з Європейського Союзу;
- охарактеризувати соціальні, культурні, зовнішньополітичні та внутрішньополітичні наслідки виходу Великобританії з Європейського Союзу.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика Великої Британії.

Предмет – передумови та наслідки виходу Великої Британії з ЄС.

Характеристика джерельної бази роботи та стану дослідженості проблеми.

Джерельна база дослідження даної теми є досить широкою і різноманітною. До неї можна віднести наукові статті, монографії, звіти та аналітичні матеріали, опубліковані у вітчизняних та зарубіжних виданнях, а також документи Європейського Союзу, урядові документи Великої Британії та інших країн, результати соціологічних досліджень та експертні оцінки.

Наприклад, Р. Сторожук та О. Іваницька присвятили свою роботу визначенню обставин, процедури, етапізації та наслідків британського Брекзиту з ЄС. До основних причин британського Брекзиту було віднесено необхідність обмеження повноважень Брюсселю, запровадження ліміту на притік іммігрантів із країн, що не являються членами ЄС та позбавлення їх значної частки суверенітету .

Серед зарубіжних праць щодо питань євроінтеграційних процесів та ролі в них Великої Британії варто виокремити теоретичні дослідження таких зарубіжних науковців, як С. Біскопа, Дж. Аттали, С. Гузелите, М. Геффернена, А. Кіра, Л. Ліндберга, Д. Мітрані, Е. Дж. Піндера, П. Пірсона, Ф. Тоді, С. Тостмана, Дж. Хабера, Е. Хааса, С. Хоффмана, Л. Хуга та інших.

Загалом стан дослідженості проблеми виходу Великої Британії з ЄС можна охарактеризувати як досить високий. Проблема Brexit є актуальною і вже протягом декількох років на неї звертається увага науковців, політиків та громадськості. У світі вже було проведено багато досліджень та аналізів щодо причин та наслідків виходу Великої Британії з ЄС, а також можливих наслідків для Європейського Союзу та Великої Британії. Проте, ця тема продовжує залишатися актуальною і потребує подальшого дослідження.

Методи дослідження. У ході дослідження обраної проблеми були використані такі методи, як:

- метод аналізу – для аналізу існуючих даних щодо торгівельної статистика, економічних показників для визначення можливих наслідків виходу Великої Британії з ЄС, а також для аналізу існуючих наукових досліджень на дану тему;
- метод узагальнення та синтезу;

- порівняльний аналіз: порівняння Великої Британії з іншими країнами, які не входять до ЄС, та їх економічного та політичного стану.

Структура роботи. Кваліфікаційні робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 55 сторінок.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методологічні засади дослідження процесу виходу Великої Британії з ЄС

1.1. Теоретичні основи європейської інтеграції Великої Британії в ЄС

При розгляді питання європейської інтеграції, слід звернути увагу на теоретичне обґрунтування даного економіко-політичного процесу, зокрема в контексті виходу Великої Британії зі складу об'єднання. Теоретичне обґрунтування інтеграційних процесів є ключовим для розуміння та прогнозування розвитку інтеграційних об'єднань в сучасному світі. Зокрема, відносно європейської інтеграції, теоретичне обґрунтування допомагає вибудувати парадигми розвитку інтеграційних процесів та робити прогнози щодо їх функціонування.

Однією з природних теорій, що пояснює процес європейської інтеграції, є теорія регіональної інтеграції, яка базується на трьох основних парадигмах: суверенітет, міжурядовість та наднаціональність. Суверенітет, в контексті цієї теорії, означає законну здатність уповноважених осіб приймати політичні рішення в межах національних рамок. Міжурядовість - це співпраця урядів держав без обмеження національного суверенітету кожної зі сторін [6].

Девід Митрані є засновником функціоналізму - одного з ключових напрямків теоретичного обґрунтування європейської інтеграції. За цим підходом логічніше базуватися на функціях суспільства через міжнародні організації, а не на державах, оскільки наднаціональні органи є більш ефективними. Крім того, потреби суспільства можуть перевищувати ресурси держави, оскільки держава перш за все зосереджується на підтримці своїх інститутів, а не на потребах громадян.

Європейська інтеграція Великої Британії в ЄС базується на декількох теоретичних основах. Основна ідея полягає в створенні єдиної європейської спільноти, яка забезпечує мир, стабільність та процвітання у всіх країнах-членах [8, с. 5].

Одна з ключових теоретичних основ є теорія функціональної інтеграції, яка передбачає, що співпраця між країнами є необхідною для ефективного вирішення

спільних проблем і досягнення загальних цілей. У цьому контексті Велика Британія, яка є однією з найбільших економік у Європі, може сприяти досягненню економічної та політичної інтеграції у всій Європі.

Ще одна теоретична основа - теорія миру й безпеки, яка передбачає, що економічна та політична інтеграція між країнами може знизити ризик виникнення конфліктів та збільшити мир і стабільність. Ця теорія була особливо актуальною для Великої Британії, яка в минулому була втягнута в численні війни в Європі.

Також важливою теоретичною основою є ідея єдиного ринку, який дозволяє вільний рух товарів, послуг, капіталу та праці між країнами. Велика Британія, яка має велику економіку та велику кількість експортних товарів, може скористатися перевагами єдиного ринку та збільшити свій економічний зріст.

Одним із ключових моментів щодо вступу Великої Британії до Європейського Союзу стало подання офіційної заявки на членство у Європейській Економічній Спільноті (ЄЕС) 31 липня 1961 року. Проте, цей перший крок не був успішним. Другий крок був зроблений 10 травня 1967 року, але повноправним членом ЄЕС Велика Британія стала лише 13 липня 1972 року [9, с. 103].

У середині 1980-х років лейбористи радикально змінили своє ставлення до ЄС. За програмою 1987 року вони активно підтримували участь Великої Британії в ЄС та проекти її подальшої інтеграції.

Профспілки та лейбористи зрозуміли, що участь у ЄС може бути корисною для обмеження політики правлячої партії, та для підключення країни до соціальної системи захисту працівників, що формується в ЄС.

Найбільш дружню політику до Євросоюзу проводив Тоні Блер. На саміті в Сен-Мало в 1998 році Франція та Велика Британія почали створювати загальну політику безпеки та оборони ЄС, а в Великій Британії обговорювалася можливість приєднання до єврозони.

Це було можливо завдяки змінам у політичному керівництві Великої Британії, які підтримували ідею європейської інтеграції та бачили в ній можливість зміцнення економіки країни та її статусу у світі.

Членство у ЄС дозволило Великій Британії брати участь у спільній торгівлі та економічному розвитку, а також впливати на процеси прийняття рішень у Європейському парламенті та інших інституціях. Однак, в 2020 році Велика Британія покинула ЄС, оголошуючи про своє рішення в 2016 році у результаті референдуму.

1.2. Історія виходу Великої Британії з Європейського Союзу

У 2020 році вихід Сполученого Королівства з Європейського Союзу, відомий як Брекзїт, став великою перешкодою для ідеї європейської спільноти, її єдності та солідарності. Це також збільшило хвилю євроскептицизму в більшості країн Європейського Союзу, що може призвести до інтеграційної кризи. Це піднімає серйозні питання щодо майбутньої євроінтеграції, в тому числі для країн, які мають намір приєднатися до Європейського Союзу, зокрема України. В зв'язку з цим, необхідно детально вивчити наслідки відхилення європейського проєкту для всіх світових політичних акторів та майбутньої євроінтеграції загалом.

Традиційно прийнято вважати, що через своє унікальне геополітичне положення, Велика Британія завжди розглядала себе як частину Європи, але при цьому ставила європейські справи на другий план. Протягом минулого століття доля політичного, економічного та соціокультурного діалогу між Великою Британією та Європою була дуже складною.

Саме з кінця 1940-х – початку 1950-х років можна говорити про початок діалогу як такого, і це були перші обережні спроби налагодити необхідні стратегічні контакти з партнерами, які визначали контури європейської інтеграції, зокрема з Францією та Німеччиною [7, с. 4].

Друга світова війна була визначальною точкою в складній історії двосторонніх відносин. Вона змусила Велику Британію переглянути свою позицію щодо Європи та стати більш дружньою і лояльною.

Британці зрозуміли, що навіть їх природна відокремленість від континенту не може гарантувати національну безпеку. Досвід найбільш кровопролитних воєн в історії людства показав, що така перевага може створити ілюзію нейтралітету.

Можна зробити висновок, що Друга світова війна стала поворотним моментом для розвитку європейської спрямованості зовнішньої політики Великої Британії, яка відтоді почала більш дружньо та лояльно ставитись до Європи.

Керівництво Великобританії, яке було серед провідних антигітлерівських союзників, мала додаткові аргументи для обґрунтування своєї глобальної ролі, що унеможлиблювало їх приєднання до регіональних організацій як звичайних членів. Взагалі британці підтримували ідею об'єднаної Європи, але не вважали, що вона є їхнім місцем.

Участь у європейському об'єднанні була запропонована як засіб протистояння комунізму в регіоні, але у новій світовій системі безпеки не було місця для автономної європейської військово-політичної структури.

У своїх виступах в Фултоні (5 березня 1946 р.) та Цюриху (19 вересня 1946 р.) У. Черчілль виражав підтримку ідеї європейської об'єднаності, але одночасно виявляв суперечливе ставлення до її політики, що відображало традиційну амбівалентність політичної еліти Великобританії до європейської інтеграції [10, с. 58].

У 1950-х роках Велика Британія приєдналася до Спільноти, яка вже мала свої власні інститути, повноваження, інструменти, ідеологію та динаміку розвитку. Однак, три ключові досягнення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) - бюджет, загальна торгова політика та загальна сільськогосподарська політика - стали складністю для Великої Британії.

Найбільш раціональною стратегією виявилось бути повноправним членом Європейського Союзу і спробувати змінити його або умови членства після приєднання. Велика Британія використовувала цю стратегію протягом багатьох років, тому що мала достатньо економічних та політичних ресурсів, щоб спробувати вплинути на траєкторію руху ЄС.

Велика Британія подала офіційну заявку на вступ до Європейської економічної спільноти 31 липня 1961 року, але ця спроба не була успішною. Наступний крок був зроблений 10 травня 1967 року, але Велика Британія стала повноправним членом ЄЕС лише 13 липня 1972 року [11, с. 5].

Початок роботи Єврогрупи в кінці 1990-х рр. викликав негативну реакцію у Лондоні, оскільки практика обговорення питань економічної політики за день до засідання ради Екофін, де представлені всі країни ЄС, турбувала британських представників.

Поступове перекладення повноважень макроекономічного регулювання до Єврогрупи призвело до того, що Єврогрупа на даний момент де факто визначає порядок денний економічної політики в єврозоні, і тим самим в ЄС в цілому, в той час як вона також все більше впливає на стратегічні рішення про майбутнє ЄС.

На жаль, Велика Британія, нездатна впливати на дискусії в рамках Єврогрупи, залишається відокремленою від цих процесів.

Політика Великої Британії в ЄС мала невирішене протиріччя, оскільки країна отримала бажані виключення, але з часом зрозуміла, що навіть у цих сферах рішення ЄС могли зачіпати її економічні та політичні інтереси.

Це протиріччя було очевидним для всіх британських політиків, але лише Тоні Блер запропонував вихід - приєднання до єврозони. Проте, він не зміг забезпечити підтримку політичної еліти та створити сприятливі умови для проведення референдуму про вступ до єдиного валютного простору.

Лондон змушений був мовчати навіть у виключених сферах, що призводило до ще більшої ізоляції країни в рамках ЄС.

Історія виходу Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit) починається з 23 червня 2016 року, коли Велика Британія провела референдум щодо свого членства в Європейському Союзі. На цьому референдумі 51,9% голосів виборців підтримали вихід країни з ЄС, проти 48,1% голосів за залишення [12].

Питання щодо Brexit розділило британське суспільство та політичний естеблїшмент майже порівну. Ситуацію ускладнило те, що правляча консервативна партія, очолювана прем'єр-міністром Д. Кемероном, спочатку сама підтримувала проведення референдуму та використовувала анти-європейську риторику з метою посилення своєї позиції на переговорах щодо отримання спеціального статусу країни в рамках ЄС.

Проте, консервативна партія початково підтримувала проведення референдуму про вихід з ЄС з метою отримання «особливого статусу» для Великої Британії, пізніше частина її членів не пішла за своїм лідером, який змінив свою позицію на підтримку залишення країни у Союзі на нових умовах.

Тереза Мей, новий лідер партії, обіцяла досягти певних умов, що задовольнили бажання цієї частини консервативної партії.

Тим часом лейбористська партія, основна опозиційна сила, зайняла позицію, схожу з консервативним урядом, та агітувала за залишення країни в ЄС. Більшість підприємницької спільноти також підтримувала збереження статусу країни у Союзі, що нейтралізувало анти-єсівську агітацію з боку представників інших політичних сил, зокрема Партії Незалежності Об'єднаного Королівства.

У червні 2016 року Тереза Мей оголосила про свою кандидатуру на посаду лідера Консервативної партії після відставки Девіда Камерона.

Вона перемогла в першому турі голосування 5 липня 2016 року, отримавши 50% голосів, а потім виграла другий тур серед консерваторів-членів парламенту 7 липня [14, с. 226].

Оригінальний план передбачав проведення голосування всіма членами партії 7 вересня, але її головний конкурент, міністр енергетики Андреа Ледсом, 11 липня відмовився від участі в виборах, і Тереза Мей стала лідером Консервативної партії того ж дня. 13 липня Єлизавета II прийняла відставку Девіда Камерона і запропонувала Терезі Мей сформувати новий уряд країни.

Тереза Мей була змушена покинути посаду раніше, ніж вона збиралася, через внутрішню боротьбу в межах своєї партії. Деякі її прихильники стверджують, що вона докладала максимум зусиль, щоб досягти своєї останньої мети, але була занадто впертою, на думку її опонентів.

Вона не змогла працювати на посаді прем'єр-міністра тривалий час - не повні три роки [19, с. 86].

Тереза Мей намагалася здійснити свій план щодо угоди про Brexit з Євросоюзом за будь-яку ціну, включаючи підтримку нижньої палати британського парламенту, де вона вже давно не мала більшість.

Після досягнення цієї мети вона обіцяла добровільно піти у відставку. Наступною фазою Brexit, яка включає переговори про майбутні відносини між Лондоном і Брюсселем, має керувати наступник Терези Мей.

У цьому документі, який був випущений після того, як прем'єр-міністр Тереза Мей почала керуватися гаслом "Brexit означає Brexit", пропонується 12 принципів, які уряд Великобританії планує дотримуватися під час виконання волі британського народу щодо виходу з ЄС (рис. 1.1).

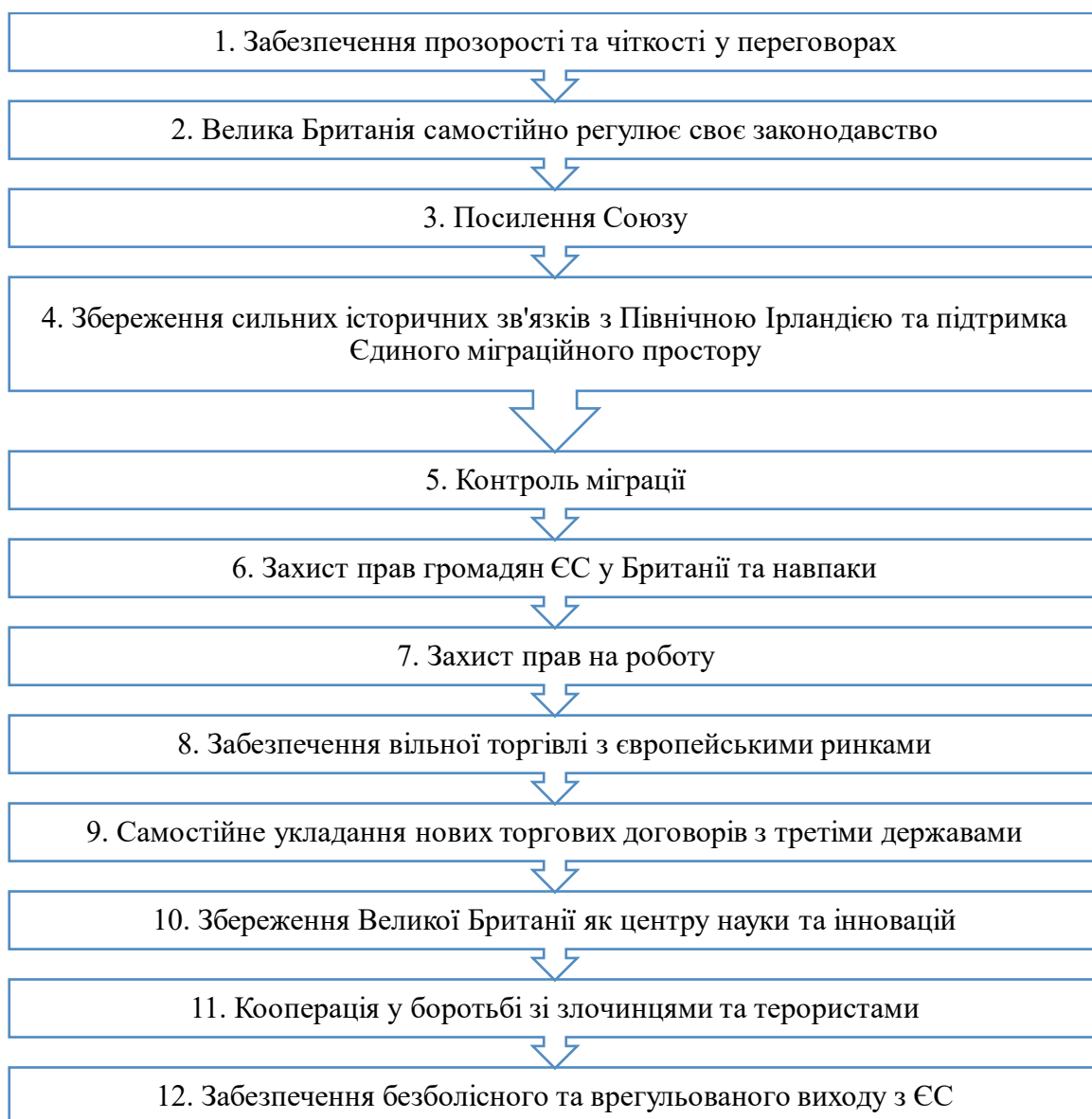

Рис. 1.1 – Принципи ведення майбутніх переговорів щодо виходу Великобританії з ЄС запропоновані урядом Терези Мей

Один з важливих документів стосовно Brexit - це «Вихід Великої Британії та нове партнерство з Європейським Союзом», опублікований у лютому 2017 року.

Після того, як Тереза Мей стала прем'єр-міністром, вона віддавала перевагу гаслу «Brexit означає Brexit» та заявляла, що поважатиме та реалізує волю народу, висловлену під час референдуму.

Цю фразу вона постійно повторювала, як на публічних заходах, так і на переговорах у Брюсселі, незважаючи на те, що Brexit виявився значно складнішим процесом, ніж очікували британці. Це призвело до того, що її називали «Мей-ботом» - гібридом між роботом та політиком [18, с. 63].

Угода про Brexit була відхилена британським парламентом тричі, що призвело до загрози неврегульованого виходу Великобританії з ЄС - так званого "жорсткого Brexit". Парламент провів хаотичні голосування з цього питання, а Терезі Мей довелося двічі відтермінувати вихід з ЄС та звернутися до Брюсселю за додатковим часом.

Незважаючи на останню спробу Терези Мей домогтися ухвалення угоди про Brexit у парламенті, яку підтримали як прихильники, так і критики Brexit, спроби домовитися з опозиційною Лейбористською партією щодо підтримки угоди в парламенті цілком зазнали краху.

Прихильники жорсткого Brexit були надзвичайно проти backstop, і це стало однією з головних причин, чому Терезі Мей не вдалося зібрати більшість голосів у парламенті.

Можливо, вона не передбачала, що Європейський союз до останнього буде єдиним фронтом проти Великої Британії під час Brexit.

Нарешті, 24 травня 2019 року, Тереза Мей оголосила про свою відставку перед 10 годиною ранку за лондонським часом у традиційній резиденції британських прем'єр-міністрів.

Можливі варіанти Brexit для Великої Британії, запропоновані урядом Терези Мей	
→	1. Норвезький варіант: Великобританія залишається у Внутрішньому ринку ЄС, що забезпечить їй доступ до європейського ринку, за винятком частини фінансового сектору економіки, проте покидає Митний союз. Це також звільнить Британію від правил ЄС в сферах сільського господарства, рибальства, права та внутрішніх справ. Цікавим є факт, що Британія матиме можливість реінтегруватись у ЄАВТ (Європейську організацію вільної торгівлі – European Free Trade Association, EFTA), яку створила у 1960 році на противагу ЄЕС, так як Шарль де Голль прагнув не бачити Британію у організації. На сьогодні більшість держав-учасниць торгового блоку стали членами ЄС. Залишились лише Норвегія, Ісландія, Швейцарія та Ліхтенштейн. Незважаючи на те, що Норвегія не є членом ЄС, вона є членом Європейської економічної зони та EFTA і має доступ до ринку ЄС.
→	2. Турецький варіант: Великобританія залишається у Митному Союзі, водночас покидає Внутрішній ринок, що надасть їй промисловості вільний доступ до європейського ринку, але фінансовий сектор такого доступу не отримає.
→	3. Швейцарський варіант: Великобританія буде слідувати прикладу Швейцарії, яка не входить ані у Внутрішній ринок, ані в Митний союз, а укладає окремі договори з Брюсселем у кожному секторі економіки.
→	4. Український варіант: створення Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі для допуску Великої Британії на європейський ринок, особливо у фінансовий сектор.
→	5. Канадський варіант: укладення Всеохоплюючої економічної та торгової угоди для допуску промислових і частково сільськогосподарських товарів, проте досить обмежена торгівля послугами.
→	6. Жорсткий Brexit: торговельно-економічні відносини між Великою Британією та Європейським Союзом регулюються за стандартами Світової організації торгівлі.

Рис. 1.2 – Запропоновані урядом Терези Мей можливі варіанти Брекзиту для Великої Британії

Переговори між Великою Британією та ЄС про угоду розпочалися лише після позачергових парламентських виборів 8 червня 2017 року, які були ініційовані Терезою Мей з метою забезпечити підтримку вибраного курсу на вихід з ЄС.

Однак, за словами представників Європейської комісії, ці неочікувані вибори не відклали переговори, оскільки перемовини в будь-якому випадку не мали відбуватися раніше літа 2017 року [23, с. 266].

Ключові принципи для проведення перемовин між Великою Британією та ЄС були визначені наприкінці березня, що передувало їх початку. Найскладнішим питанням став майбутній статус торговельних відносин між сторонами.

У "чернетковому" варіанті ЄС підтверджував свою готовність до підписання повноцінної угоди про вільну торгівлю, але в квітні 2017 року оновлені принципи вказували на бажання можливого розгляду питання "угоди щодо торгівлі".

В цих принципах також зазначалося, що членство в ЄС має бути вигідним і що Велика Британія, незалежно від результатів перемовин, має втратити деякі торговельні привілеї.

В березні 2017 року Велика Британія використала статтю 50 Маастрихтського договору та заявила про свій намір вийти з ЄС. Для забезпечення більш успішного та швидкого виходу, процес переговорів було розділено на три етапи.

Під час підготовки до перемовин з ЄС на початку 2018 року були встановлені ключові принципи, що будуть доручені для проведення перемовин. Найбільш складним питанням були майбутні торговельні відносини між Великою Британією та ЄС.

В оригінальній концепції зазначалося, що ЄС має бути готовим до укладання повноцінної угоди про вільну торгівлю, проте вже в квітні 2017 року оновлені принципи передбачали лише бажання розглянути можливість укладення угоди щодо торгівлі. У цьому документі також було зазначено, що членство у ЄС має бути вигідним, а Велика Британія, незалежно від умов, повинна втратити певні торговельні переваги.

Після референдуму Велика Британія розпочала процес виходу з ЄС, використовуючи механізм статті 50 Договору про Європейський Союз.

У липні 2019 року Борис Джонсон став новим лідером Консервативної партії та прем'єр-міністром Великої Британії, після того, як Тереза Мей пішла у відставку через неспівробітництво парламенту щодо її угоди Brexit.

У жовтні 2019 року Джонсон досяг угоди про Brexit з ЄС, яка передбачала перехідний період до кінця 2020 року, протягом якого Велика Британія залишалася у внутрішньому ринку та митному союзі.

У березні 2020 року була підписана остаточна угода, яка регулювала умови виходу Великої Британії з ЄС [25, с. 13].

Вихід Великої Британії з ЄС відбувся 31 січня 2020 року. Після цього почався перехідний період, під час якого були узгоджені умови нових відносин між Великою Британією та ЄС. Угода про торгівлю та співпрацю між Великою Британією та ЄС була підписана 24 грудня 2020 року та набула чинності з 1 січня 2021 року.

Таблиця 1.1

Основні варіанти Брекзиту

Варіант Брекзиту	Засновник (ідеолог)	Опис
Твердий брекзит (Hard Brexit)	Уільям Райт	Вихід з ЄС без укладення угоди про збереження спільного ринку та митного союзу. Британія має повний контроль над митними ставками та митним контролем на кордоні, але втрачає безмитний доступ до ринку ЄС.
М'який брекзит (Soft Brexit)	Майкл Гоув	Вихід з ЄС з укладенням угоди про збереження часткової участі у спільному ринку та митному союзі. Британія може зберегти доступ до ринку ЄС за умови

		дотримання спільних правил та стандартів.
Норвезький варіант (Norway Model)	Джеффри Хау	Британія вступає до Європейського економічного простору (ЄЕП) та європейського митного союзу (ЄМС), зберігаючи доступ до спільного ринку та зобов'язання дотримуватися більшості правил та стандартів ЄС, але втрачає право голосування в європейських органах управління.
Швейцарський варіант (Swiss Model)	Девід Оуен	Британія укладає угоди про вільну торгівлю та співпрацю з ЄС в окремих сферах, зберігаючи частковий доступ до спільного ринку та зобов'язання дотримуватися більшості правил та стандартів ЄС, але втрачає право голосування в європейських органах управління.

Канадський варіант (Canada Model)	Борис Джонсон	Британія укладає угоду про вільну торгівлю з ЄС на зразок угоди між ЄС та Канадою (СЕТА), втрачаючи доступ
--------------------------------------	---------------	--

1.3. Дослідження процесу виходу Великобританії з ЄС у вітчизняній та зарубіжній політичній науці

Процес виходу Великобританії з ЄС став об'єктом досліджень у багатьох країнах світу, включаючи Україну та зарубіжні держави. Дослідження зосереджуються на різних аспектах виходу Великої Британії з ЄС, таких як економіка, політика, соціальні наслідки та геополітика.

Українська історіографія, хоч і не так інтенсивно, як зарубіжна, досліджує проблеми новітньої історії Великої Британії і вже сформувала основу для майбутніх досліджень. Особливо важливими внесками українських фахівців з історії є напрацювання Інституту історії України НАНУ.

Наприклад, С. Віднянський та А. Мартинов звернули увагу на ідеологічні аспекти новітньої зовнішньої політики Великої Британії, особливо на У. Черчіля і М. Тетчер. Вони досліджують концептуальні основи та практику зовнішньої політики урядів Великої Британії в післявоєнний період у своїх біографічних нарисах та історичних аналізах [2, с. 47].

Українська політична наука також займається дослідженням процесу Brexit. Одним з головних аспектів дослідження є аналіз наслідків Brexit для України, зокрема у сфері економіки та безпеки. Деякі дослідження також зосереджені на аналізі політичних наслідків Brexit для ЄС та майбутніх перспективах європейської інтеграції.

Хоча інтенсивність наукових досліджень новітньої історії Великобританії в українській історіографії менша, вітчизняні експерти зуміли створити основу для подальших досліджень.

Наприклад, співробітники Інституту історії України НАНУ, зокрема С. Віднянський та А. Мартинов, присвятили деякі розділи своїх монографій ідеологам новітньої зовнішньої політики Великобританії У. Черчиллю та М. Тетчер.

У біографічних нарисах автори розглядали історичний аналіз концептуальних засад та практики зовнішньої політики британських урядів у післявоєнний період, тоді як монографія А. Мартинова містить думки щодо ролі Великобританії у європейській інтеграції.

Серед досліджень, які проводили представники інших наукових центрів, варто зазначити комплексні публікації британістів, таких як Н. Яковенко, О. Неприцький, Т. Гогунська, Л. Ямпольська, В. Крушинський та А. Грубінко.

У статті В.Копійки аналізуються принципи британської європейської політики. Важлива публікація В.Ціватого й Л.Чекаленко містить аналіз передумов брексіту. Незважаючи на наявність інтересу у вітчизняних дослідників до вказаної проблематики, констатуємо недостатній рівень вивчення історичних чинників відносин Великобританії з ЄС.

Т. Неприцька в своїй праці аналізувала вплив виходу Великої Британії з ЄС на інтеграційні процеси в Європі. Великобританія відрізняється від інших країн європейської інтеграції своїми унікальними підходами та специфічними інтересами, що зумовило початок процесу виходу з Євросоюзу [13]. На основі аналізу історичного розвитку британської інтеграції в ЄС автор приходять до висновку, що Велика Британія є невід'ємною частиною Європейського Союзу, але її від'єднання від ЄС може призвести до значних наслідків як для Великої Британії, так і для Європейського Союзу в цілому.

Історія взаємин Великої Британії з континентальною Європою відзначається еволюцією від уникання безпосередньої участі в європейській інтеграції до повноправного членства зі спробою пристосувати розвиток до власних потреб і інтересів. Хоча британське суспільство загалом було скептичним щодо євроінтеграції, вузькі кола бізнесу, політиків та дипломатії висловлювали свою підтримку.

Велика Британія використовувала європейську арену як додатковий механізм для реалізації міжнародних інтересів, але керівництво держави, незалежно від партійності, ніколи не вважало глибоку європейську інтеграцію пріоритетом у своїй зовнішній політиці.

Для Великої Британії участь у Європейському Союзі у галузі економіки є ключовим елементом доступу до одного з найбільших ринків світу. Таке розуміння ролі та значення ЄС перетворило Велику Британію зі свого роду "аутсайдера" у ключового учасника спільноти [30, с. 322].

З політичної точки зору, ЄС є міжурядовою організацією та добровільною співпрацею між незалежними суверенними державами, що було відзначено Маргарет Тетчер.

Девід Камерон стверджував, що єдиний спосіб уникнути впливу Європи на Велику Британію - це самостійно контролювати Європейський Союз, визначаючи його стратегію та розвиток. Однак, більшість континентальних країн-членів ЄС мали відмінну точку зору на сьогоднішній день та майбутнє ЄС.

Дослідження Н. Лемака та О. Черевка присвячені європейській політиці уряду консерваторів на чолі з Е. Хітом та містять інформацію про вступ Великої Британії до Європейських Співтоварств.

Дисертація О. Романової містить результати порівняльного аналізу підходів керівництва Великої Британії, Франції та Німеччини до зовнішньої та оборонної політики ЄС. І. Черінько досліджує історію розширення ЄС та особливості європейської політики британських урядів на прикладі цього процесу [3].

В історіографії існує думка про те, що до другої половини ХХ ст. Європейський континент не викликав настільки пильної уваги Великої Британії, як інші регіони світу.

Хоча Європа завжди була важливою складовою зовнішньої політики Великої Британії, орієнтація на проєкт європейського об'єднання не відповідає статусу Великої Британії у світових відносинах.

Аналізуючи політичну ізоляваність країни, А. Тойнбі порівнює Велику Британію з «alter orbis» («іншою землею») у історії Заходу [32, с. 15]. Проте, не слід

перебільшувати роль Великої Британії в Європі, оскільки країна ніколи не могла ігнорувати відносини з континентальними державами або уникати конфліктів в Європі, які могли б порушити баланс сил.

РОЗДІЛ 2

Сутність та причини виходу Великобританії з Європейського Союзу

2.1. Соціально-економічні причини

Питання виходу Великої Британії з Європейського Союзу було джерелом поділу серед британського суспільства та політичного естаблішменту, приблизно в рівній мірі. Ускладнення ситуації спричинилося тим, що правляча консервативна партія, на чолі з прем'єр-міністром Д. Кемероном, спочатку активно пропагувала проведення референдуму про вихід з ЄС, використовуючи анти-євроскептичну риторику з метою посилення позиції країни в рамках Союзу та отримання "особливого статусу" [31, с. 169].

Вихід Великої Британії з ЄС мав свої передумови, які обумовлені геополітичними, історичними та економічними чинниками. Brexit був довготривалим процесом, який розвивався протягом значного періоду часу, а не виник раптово, тому не можна ігнорувати цей факт.

Після Другої світової війни британська економіка переживала значний спад, що спонукало до активізації тенденції європейської інтеграції. Проте, коли прийшов час вирішення питання про членство Великобританії в Європейському економічному співтоваристві, це стало джерелом багатьох суперечок та невизначеності.

З самого початку процесу європейської інтеграції, Великобританія займала особливе місце серед країн-членів, оскільки була однією з небагатьох держав, що мали значний і впливовий статус у світі, навіть після Другої світової війни. Втрата «лідерства» для неї була неприйнятною.

У 1957 році, коли було підписано Римські договори, Велика Британія відмовилась від приєднання до країн-засновників, що, на думку Жана Моне, було наслідком її ілюзії, що можна зберегти все, що вона мала, і при цьому нічого не змінювати [34].

У 1951 році створено Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) як крок до економічної інтеграції, але Велика Британія відмовилась від передачі управління цими галузями на наднаціональний рівень. У 1957 році ЄОВС перетворився на

Європейську економічну спільноту (ЄЕС), а Велика Британія створила Європейську асоціацію вільної торгівлі (ЕАВТ) в 1960 році для країн, що не могли або не хотіли приєднатися до спільного ринку, але ця ідея не знайшла підтримки серед інших країн.

Велика Британія завжди відчувала себе відокремленою від континентальної Європи, вдаючи свою політику на країни Співдружності та Сполучені Штати Америки. Термін "європейська інтеграція" розумівся у Великобританії як співпраця на рівні урядових угод між різними країнами, а пріоритетом цих угод була економічна інтеграція, співпраця між державами, регіонами та підприємствами.

У зв'язку з економічним спадом, Великобританія приєдналася до Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), хоча початково була зустрічена іншими країнами з невідтримкою. Французький президент Шарль де Голль двічі ветоував подачу заявки Лондона на вступ до ЄЕС в 1963 і 1967 роках [27, с. 56].

Великобританія змогла отримати членство в ЄЕС лише за президентства Ж. Помпіду, який провів референдум 23 квітня 1972 року, де 68,3% французів проголосували за приєднання Великобританії, Данії, Ірландії та Норвегії до Європи. 23 січня 1973 р.

23 червня 2016 року відбувся референдум щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу, який був ініційований консервативними та націоналістичними партіями. Попередньо, у травні 2015 року, після перемоги Консервативної партії на парламентських виборах, прем'єр-міністр Девід Кемерон підтвердив свою підтримку проведення референдуму щодо членства Великої Британії в ЄС до кінця 2017 року, як це було вказано у маніфесті партії [24, с. 25].

Вже у далекому 1973 році, після приєднання Великої Британії до тодішньої Європейської економічної спільноти, уряд країни ставив під сумнів її членство в цьому союзі.

У 2015 році питання про членство Великобританії в ЄС залежало від результату переговорів з Союзом, оскільки країна намагалася домогтися більш вигідних умов для себе та своїх громадян.

Тому вже після травневих виборів 2015 року прем'єр-міністр оголосив про початок переговорів з ЄС та перегляд правил членства Великої Британії в цьому союзі.

У січні 2013 року Кемерон обіцяв провести референдум, якщо Консервативна партія переможе на виборах. Згідно з повідомленням газети "Independent" від 25 липня 2015 року, Кемерон розглядав можливість проведення референдуму в червні 2016 року [22, с. 163].

Brexit, що є поєднанням слів «Британія» та «вихід», відноситься до референдуму, який відбувся у Великій Британії та Гібралтарі 23 червня 2016 року. Референдум поставив під сумнів бажаність членства Великобританії в Європейському Союзі. Результат голосування став приголомшливим результатом для світової спільноти, оскільки 51,9% респондентів виступили за вихід з ЄС [1].

Однією з головних причин рішення Великої Британії покинути ЄС було її бажання захистити свою винятковість. За словами експертів, більшість британців впевнені, що їхня батьківщина заслуговує на особливий статус у ЄС, якщо не як лідер. На цих настроях вміло зіграли політики, бажаючи підвищити свою популярність перед виборами. Ситуація поступово загострювалася аж до вибуху.

Ще одна причина Brexit – економічна. Більшість британців вважають недоцільною підтримку країн-новачків і постійні фінансові внески в економіку ЄС. Прихильники Brexit переконані, що без ЄС їхня країна зможе використати ці гроші на власний розвиток і покращення якості життя британців.

Однією з головних причин виходу Великобританії з ЄС були економічні обмеження, які були встановлені участю у цьому союзі. Наприклад, Великобританія мусила сплачувати значні внески до європейського бюджету, а також виконувати ряд правил, що обмежували її можливості в угодах з іншими країнами.

В результаті погіршення економічної ситуації в світі та Великобританії, структура її зовнішньоекономічних зв'язків змінилася, на користь великих та розвинутих держав. Зниження темпів зростання товарообігу між Великобританією та ЄС було спричинене значним падінням ділової активності в країнах ЄС, особливо під час боргової кризи в Єврозоні. ЄС намагається посилити наднаціональний механізм

об'єднання та поглиблення інтеграції в бюджетно-фінансовій сферах, що викликає занепокоєння у Лондона. Останній вважає, що такі заходи можуть поставити під загрозу валютну та кредитну незалежність Великобританії.

Ще однією з причин виходу Великобританії з ЄС була міграційна політика. Багато британців вважали, що надмірна кількість мігрантів з інших країн ЄС забирає робочі місця та становить загрозу національній безпеці.

Вихід Великобританії з Європейського Союзу (Brexit) був обумовлений комплексом причин, включаючи соціально-економічні. Основні з них наступні (рис. 2.3):

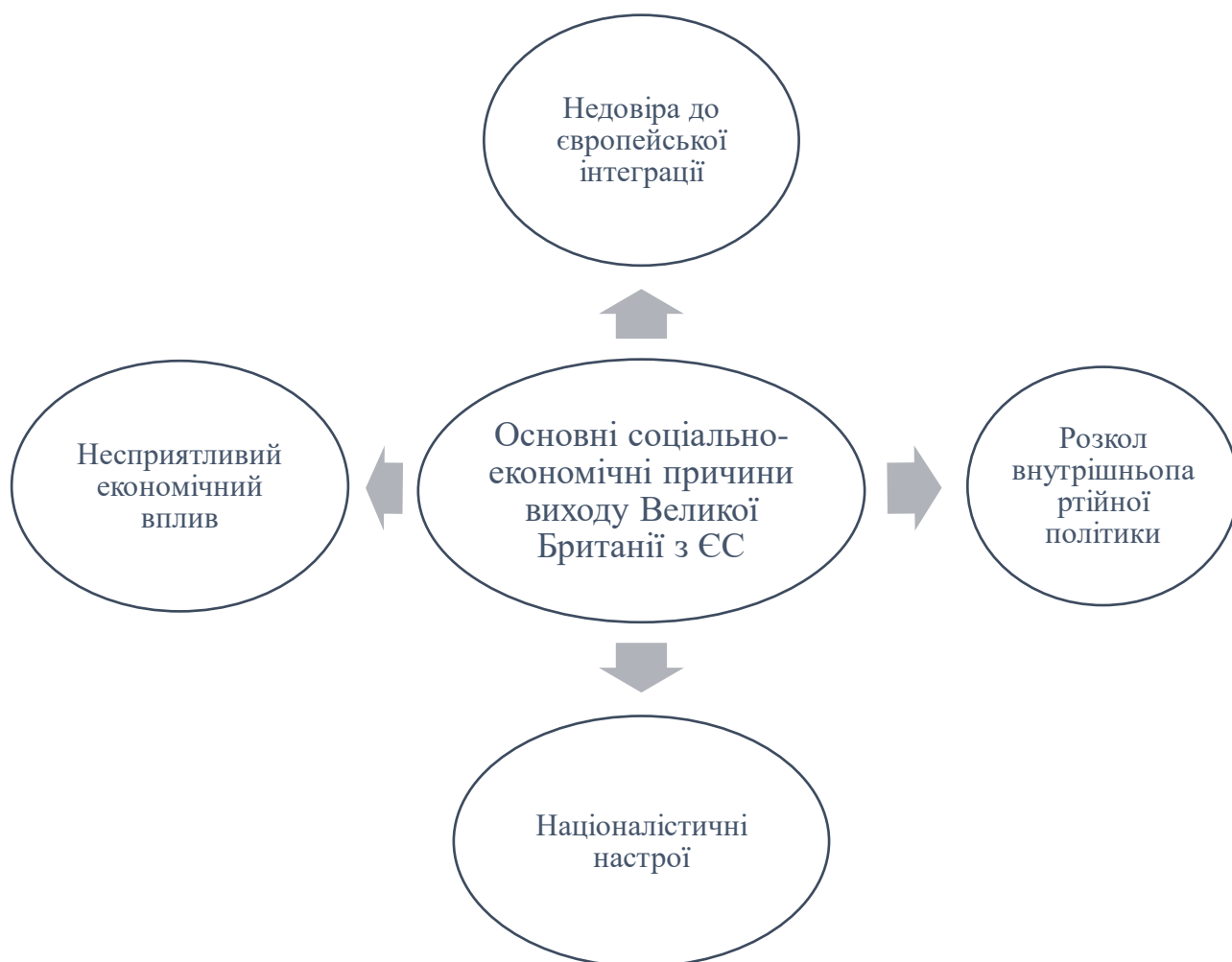

Рис. 2.3 – Основні соціально-економічні причини виходу Великої Британії з Європейського Союзу

Недовіра Великої Британії до європейської інтеграції має свої корені в історії та культурі країни, а також у питаннях національного суверенітету та економіки.

Історично, Велика Британія завжди була острівною нацією, що забезпечувало їй відносну незалежність від континентальної Європи. Крім того, Велика Британія була колонізатором та імперією, що привело до великої геополітичної та культурної ролі у світі. Ці чинники можуть призвести до почуття, що Велика Британія не повинна бути пов'язана з Європою [9, с. 104].

Крім того, деякі люди в Великій Британії вважають, що європейська інтеграція є загрозою національному суверенітету та економіці. Наприклад, деякі британські політики та громадські діячі переконані, що правила ЄС щодо свободи переміщення людей та товарів обмежують можливості Великої Британії контролювати свої кордони та економіку.

Економічний вплив ЄС на Велику Британію був предметом дискусії на протязі багатьох років, але багато експертів вважають, що він був загалом корисним для британської економіки.

Після приєднання Великої Британії до ЄС в 1973 році, торгівля між країнами стала більш вільною, що дозволило британським підприємствам експортувати більше товарів до європейських країн. За даними Європейської комісії, в 2019 році, 43% британського експорту йшло до країн ЄС [11, с. 6].

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу мав багато причин, і незважаючи на те, що несприятливий економічний вплив ЄС на Велику Британію був однією з них, його не можна вважати головною причиною.

Однією з ключових причин виходу Великої Британії з ЄС була бажання контролювати міграцію та межі країни. Багато людей відчували, що велика кількість мігрантів, які прибули в країну після приєднання до ЄС, створює проблеми в галузі зайнятості, житла та інфраструктури.

Також була велика незадоволеність з боку британських громадян щодо відносин з ЄС та їх впливу на британський законодавчий процес. Багато людей вважали, що ЄС занадто багато втручається в британські справи та змушує країну приймати неприйнятні для неї рішення.

Щодо економічного впливу ЄС на Велику Британію, то дійсно існували деякі проблеми. Наприклад, багато британських підприємств скаржилися на переважну

кількість регуляцій, які вони повинні були дотримуватися, а також на велику кількість бюрократичних процедур, пов'язаних з торгівлею з країнами ЄС.

Для досягнення виходу з ЄС Британії довелося змінити два уряди, однак найскладнішим етапом переговорів про Брекзїт було укладання торговельних угод з ЄС, США та іншими країнами.

Майбутнє британських товарів, а також європейського експорту до Сполученого Королівства, залежить від того, чи вдасться Лондону та Брюсселю домовитися про безмитну торгівлю. Якщо такі переговори проваляться, а Британія запровадить мита на товари з ЄС, то вони можуть коштувати до 5 млрд євро щорічно за оцінками Bloomberg (The EU Risks) [12].

Щоб максимально пом'якшити негативні наслідки для британського бізнесу після втрати доступу на загальний ринок, уряд Джонсона підписав угоди про зону вільної торгівлі з 50 країнами світу та інтеграційними блоками. Такий рух мав на меті скоротити залежність від європейського ринку та перенаправити постачання в колишні колонії.

2.2. Політичні причини

Причини виходу Великобританії з Європейського Союзу (ЄС) дуже складні і багатогранні, включаючи політичні, економічні та соціальні аспекти. Однак, політичні причини грали важливу роль у цьому рішенні.

Багато приверженців виходу з ЄС вважають, що Великобританія повинна мати повну незалежність від Європейського Союзу і не повинна ділити свої закони та політику з іншими країнами.

До головних політичних причин виходу Великобританії з ЄС варто віднести наступні (рис. 2.4):

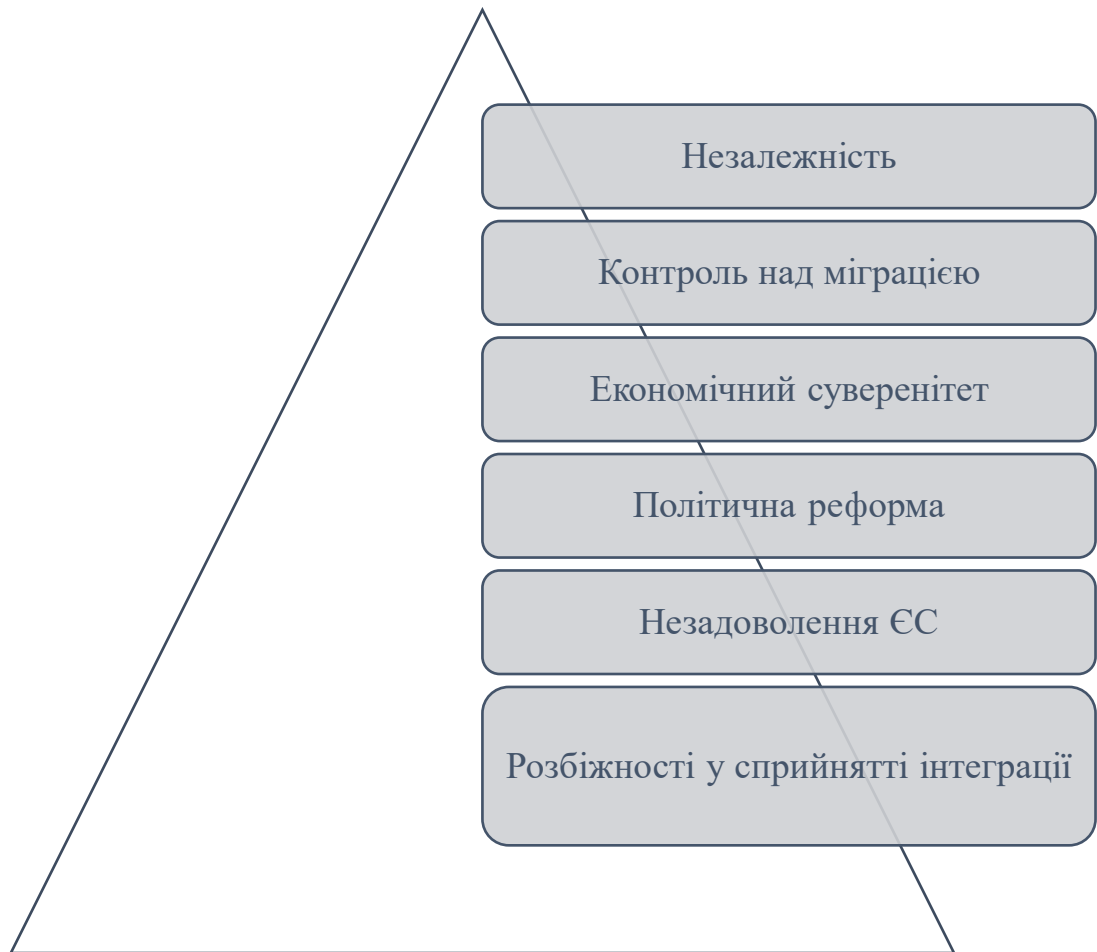

Рис. 2.4 – Основні політичні причини виходу Великої Британії з ЄС

Частині населення Великобританії не подобалося те, що ЄС вважався більш інтегрованою структурою, ніж вони були готові підтримувати. Вони вважали, що це призвело до того, що Великобританія втратила свій національний характер і самовизначення.

Більшість політиків, які підтримували Brexit, обіцяли своїм виборцям більшу незалежність та контроль над майбутнім країни. Вони також обіцяли, що Великобританія буде в змозі укласти власні торгові угоди з іншими країнами, що може призвести до збільшення економічного розвитку та більшій свободі дій в міжнародній політиці [4, с. 87].

Багато приверженців Brexit вважали, що Великобританія повинна мати більше контролю над своїм законодавством і незалежність від бюрократичного апарату ЄС, що вони вважали, що обмежував їхні можливості прийняти важливі рішення.

Деякі політики були обурені тим, що Великобританія не може впливати на більшість рішень в ЄС, тому вони хотіли повністю контролювати свою внутрішню політику. Деякі британці були незадоволені різними аспектами діяльності ЄС, такими як стандарти безпеки продуктів харчування, право на зброю, та інші аспекти, що не забезпечували їхніх інтересів.

Велика Британія має свої особливості в геополітичній думці, які виражаються у відмінностях політичних та правових систем, структурі зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів та ставленні до культурної ідентичності.

Однак основні протиріччя в британській позиції полягають у декількох питаннях, які були причинами Brexit, зокрема [5, с. 11]:

- обмежене відношення до процесу поглиблення;
- розбіжності у формуванні спільної зовнішньої політики;
- проблеми з бюджетною системою ЄС;
- принципові заперечення проти єврозони та імміграційної політики ЄС.

В економічних питаннях протиріччя менш помітні, адже єдиний внутрішній ринок ЄС залишається головним інтеграційним проектом, який Велика Британія незмінно виконує. Приєднання до континентального об'єднання відбулося через бажання отримати доступ до європейського ринку.

З розвитком інтеграції, розрив між Великою Британією та іншими країнами зменшувався, а протиріччя в галузях, таких як аграрна, регіональна та енергетична політика, згладжувалися.

Причини виходу Великої Британії з ЄС були різноманітні, однак, політичні причини також відіграли важливу роль.

Одна з головних політичних причин полягала в тому, що багато британських політиків довго часу були несхвально налаштовані до ЄС, вважаючи його надмірно бюрократичним та забезпеченим недостатньою демократією [2, с. 47]. Деякі з них були також занадто зосереджені на збереженні національного суверенітету та незалежності.

Іншою причиною полягало в політичних протиріччях між Великою Британією та іншими країнами ЄС. Багато британських політиків були незадоволені тим, яким

чином ЄС реагував на питання безпеки, економіки та міграції. Деякі з них також не поділяли бачення ЄС щодо розвитку європейської армії.

Також варто зазначити, що питання виходу Великої Британії з ЄС стали дуже важливими для багатьох британських політичних партій, включаючи консервативну та лейбористську партії. Це було пов'язано з політичними змінами, які відбувалися в країні, а також з тим, як було представлено питання виходу з ЄС у ЗМІ та громадськості [6].

Усі ці фактори вплинули на рішення Великої Британії вийти з ЄС після референдуму 2016 року.

РОЗДІЛ 3

Наслідки виходу Великобританії з Європейського Союзу

3.1. Соціальна та культурні наслідки: міграція, громадянство, культурна співпраця

Історія Brexit набуває значення тільки тоді, коли можна оцінити її наслідки через певний час. Історично, Англія більше займалась війнами за межами своїх кордонів, що дозволяло їй збирати щорічні врожаї та здійснювати торгівлю вовною без багатьох перешкод.

У порівнянні з Європою, яка часто зазнавала хаосу, навіть внаслідок громадянських війн та диктатур, які, проте, закінчувались актами про віротерпіння та захистом прав. В такому контексті, Великобританія має морську, глобальну та комерційну спрямованість.

Вихід Великої Британії з ЄС має потенційно значні соціальні та культурні наслідки, які можуть відчуті як самі британці, так і інші народи Європи. Неоспоримо, що вихід Великої Британії з Європейського Союзу не може не вплинути на інтеграційні настрої європейської громади загалом, оскільки це велика та впливова країна [1, с. 232].

Однак, такий вплив неможливо охарактеризувати як позитивний. Втрата Великою Британією частки європейського ринку збуту в межах 3-5% загального експорту країни може призвести до певних втрат економічної потужності. У свою чергу, ЄС втратить трохи більше 0,5% колишнього обсягу поставок.

На жаль, після виходу Великої Британії з ЄС, Європейський Союз, об'єктивно не має такої сили та могутності у світовому просторі, які мав раніше. Для Великої Британії наслідки також не є дуже позитивними, як показує наприклад падіння англійського фунта стерлінгів на 10% відносно долара США.

Хоча є декілька позитивних сторін виходу Великої Британії з ЄС, наприклад, можливість для інших країн Європи приєднатись до ЄС та залучення нових економічних сил до Європейського Союзу, вони дуже обмежені.

Однією з основних соціальних наслідків може стати зміна статусу та прав громадян Великої Британії, які раніше користувалися правами на вільний перехід та проживання в будь-якій країні ЄС.

Зараз такі громадяни можуть потребувати віз для в'їзду в країни ЄС та інші формалітети для отримання прав на проживання та роботу в країнах ЄС.

Культурні наслідки можуть включати зменшення взаємодії між Великою Британією та країнами ЄС у сферах, таких як мистецтво, культура, наука та освіта. Зокрема, британські учасники в програмах обміну та співпраці в галузях культури та науки можуть втратити доступ до додаткових ресурсів та можливостей для співпраці з європейськими партнерами.

Також можливо зменшення інвестицій та зменшення рівня торгівлі між Великою Британією та країнами ЄС, що може вплинути на економічний розвиток обох сторін.

До цього моменту, Велика Британія була зобов'язана дотримуватися одного з чотирьох базових принципів Європейського Союзу - свободи пересування працівників. Незважаючи на те, що країна не належала до Шенгенської зони і мала власну візову політику, громадяни ЄС та Європейської економічної зони могли здійснювати пересування та працювати в Великій Британії.

Уряд Терези Мей та кабінет Бориса Джонсона висловлювали подібну мету - обмежити нелегальну міграцію з країн ЄС, зокрема зменшити приплив некваліфікованих працівників.

Брекзінт змінив існуючу реальність і міграція потрапила в поле британського законодавства, що сприяло введенню нових правил Лондоном у цю сферу. Тереза Мей запропонувала ввести обмеження заробітної плати на рівні 30 тис. фунтів стерлінгів, що мав би стати порогом для тих, хто бажає перебратися в Британію за роботою [15, с. 201].

Це обмеження вже застосовується для громадян країн, що не є членами ЄС і отримують робочу візу Tier 2. Зараз Б. Джонсон має намір ввести більш гнучку систему балів для громадян ЄС, де зарплата була б лише одним з показників, подібно до того, як це працює в Австралії.

Згідно з умовами Договору про вихід Великої Британії з Європейського Союзу, у Ірландському морі встановлюється митний кордон між Північною Ірландією та іншими частинами Сполученого Королівства. Незважаючи на спроби представників уряду Джонсона заперечувати цей факт, прибуття першого порому до Белфаста о 14:00 1 січня було зустрінено представниками прикордонної служби, поліції та митних регуляторів [17, с. 72].

Аналогічно, перші транспортні поромы з Британії, які прибули до порту Дублін трохи пізніше того ж дня, також проходили митні процедури. Незважаючи на деякі затримки з оформленням документів і підведенням баз даних, процедури пройшли достатньо швидко і без суттєвих ускладнень, і перші вантажівки були пропущені майже без перебоїв.

Внаслідок Brexit, Велика Британія втрачає доступ до безвізового переміщення між країнами ЄС, що може ускладнити переміщення митців та культурних працівників в країну. Також можуть змінитися правила і процедури отримання робочих віз для іноземних культурних працівників та митців. Це може призвести до зменшення міжнародного обміну та співпраці в галузі культури.

Вихід Великої Британії зі складу ЄС відображається на міжнародних відносинах ХХІ століття, змінюючи зовнішню політику як Сполученого Королівства, так і країн Європи.

Покидання Великою Британією ЄС механізмів СЗППБ (спільної зовнішньої політики і політики безпеки) може мати серйозні наслідки, оскільки Лондон втратить один з основних міжнародних політичних майданчиків для висловлення позиції з актуальних міжнародних проблем і відстоювання національних інтересів. Це може призвести до зменшення впливу країни в світі [16, с. 313].

У зв'язку з цим Велика Британія повинна була переглянути свої зовнішньополітичні пріоритети та розробити чіткі стратегії щодо взаємодії з окремими країнами та регіонами, зокрема з ЄС.

Членство Великобританії в ЄС забезпечувало баланс сил та інтересів в Європі, оскільки була альтернативним центром сили франко-німецькому тандему, а також арбітром в процесі вирішення конфлікту між Францією та Німеччиною. Однак з

виходом Великої Британії з ЄС змінюється політична система Євросоюзу, що може призвести до її розбалансування через ліквідацію британської противаги франко-німецькому впливу. Це може викликати відродження протистояння між Францією та Німеччиною за лідерство на європейському континенті, створюючи новий виклик для Європи.

Очікується, що Brexit негативно вплине на співпрацю британських вчених з європейськими колегами, а також на університети та студентів в Британії і ЄС, згідно з прогнозами, які були сформульовані кілька років тому Кеном Мейх'ю, почесним професором в галузі освіти та економіки Оксфордського університету [21, с. 170]:

- 1) Фінансування британських наукових досліджень може бути погіршено через втрату джерел фінансування з ЄС.
- 2) Британія може втратити можливість прийому студентів з інших країн-членів ЄС.
- 3) Ускладнена можливість наймати викладачів з країн-членів ЄС може виникнути.
- 4) Британським студентам можуть бути недоступні деякі можливості навчання за кордоном через Brexit.

Ці занепокоєння лише посилила статистика наукової та освітньої співпраці між Великобританією та ЄС за останні роки. Наприклад, у грошовому еквіваленті Велика Британія отримувала від ЄС у півтора-два рази більше коштів на наукові дослідження, ніж надавала до наукового бюджету ЄС. Понад 10% фінансування британських університетів надходило від європейських агентств та установ. Brexit фактично розірвав усі ці зв'язки.

Найбільше побоювань викликала програма Erasmus – некомерційна програма ЄС для обміну студентами та викладачами між університетами країн ЄС та єврозони. Наразі понад 50% британських студентів, які навчалися за кордоном, скористалися цією програмою. Британія залишилася в Erasmus до кінця 2020 року, але чи продовжить вона участь у програмі, залишалось предметом переговорів [26, с. 727].

Раніше уряд Великої Британії заявив, що у разі втрати доступу до програми Еразмус запустить власну програму обміну студентами. Крім того, Борис Джонсон

анонсував введення нового типу робочої візи для іноземних випускників британських університетів, яка почала діяти для тих, хто почав навчання у 2020 році. На той час в британських вишах навчалось майже 500 тисяч іноземних студентів, але уряд Британії планує збільшити їхню кількість до 600 тисяч до 2030 року.

Джонсон також заявив, що хоче зробити Британію "супермагнітом для талановитих вчених" і оголосив, що з 20 лютого 2020 року для них набуде чинності нова прискорена процедура отримання робочих віз [28].

Brexit, ймовірно, матиме значний вплив на культурну співпрацю між Великобританією та ЄС. Велика Британія є важливим гравцем у європейському культурному ландшафті, а Лондон є головним центром мистецтва, музики та театру. ЄС також був значним джерелом фінансування культурних установ і проектів Великої Британії через такі програми, як «Креативна Європа».

З виходом Великої Британії з ЄС може статися скорочення фінансування культурних ініціатив і втрата доступу до програм і мереж ЄС. Це може обмежити можливості митців, виконавців і культурних установ Великобританії співпрацювати з європейськими колегами та брати участь у транскордонних проектах.

Brexit також може призвести до змін у візових вимогах і обмеженнях на подорожі для артистів і працівників культури, що ускладнить їм роботу та виступи в Європі. Це може мати особливо значний вплив на музичну індустрію Великобританії, яка отримала велику користь від можливості гастролювати та виступати в ЄС без потреби у візах чи дозволах на роботу.

Однак важливо зазначити, що повний ступінь впливу Brexit на культурну співпрацю все ще невизначений і залежатиме від результату переговорів між Великою Британією та ЄС щодо майбутніх відносин.

Більшість зацікавлених сторін у сфері мистецтва та культури, які відповіли на опитування, мають негативну оцінку сприйняття Brexit, причому багато хто висловлює думку, що це буде негативно впливати на сектор мистецтва та культури, включаючи репутаційний ризик, невизначене економічне та фінансове середовище, а також зростання витрат і ускладнень для їхньої організації щодо свободи

пересування. Це відображає як негативне ставлення до результатів референдуму в ЄС, так і невизначеність навколо майбутніх угод з Європейським Союзом.

Однак ряд зацікавлених сторін бачать певні переваги Brexit. Вони варіюються від короткострокових позитивних наслідків ослаблення фунта до довгострокових майбутніх можливостей розвитку ринку [29, с. 851]:

- 1) Для деяких зацікавлених сторін зміна обмінного курсу мала певні позитивні наслідки. Декілька організацій припускають, що вони отримали або отримають фінансову вигоду від будь-якого фінансування або заробленого доходу, який виплачується в євро. Тим не менш, це часто компенсується негативними наслідками ослаблення фунта, включаючи підвищення вартості сировини.
- 2) У зв'язку з цим передбачається потенційне зростання туризму через ослаблення фунта деякі вважають можливою перевагою для сектору мистецтва та культури, з більшою кількістю відвідувачів, що викликає більший інтерес до мистецтва, культури та розваг Великої Британії.
- 3) Кілька зацікавлених сторін припускають, що результати референдуму змусили їх вивчити міжнародні можливості за межами Європейського Союзу та розглянути можливість зміни акцентів у своїй міжнародній діяльності.
- 4) Крім того, невелика кількість зацікавлених сторін припускає, що вихід Великої Британії з ЄС може мати потенційні переваги з точки зору скорочення правил ЄС та адміністративних процесів. Декілька зацікавлених сторін, які зараз отримують фінансування від ЄС, припускають, що процес подання заявки на фінансування та заповнення звітів про моніторинг можна було б значно покращити шляхом будь-якого полегшення адміністративного тягаря. Інші припускають, що існують ширші бар'єри, створені правилами ЄС, які можуть бути зменшені через Brexit.

Тим не менш, деякі менші мистецькі та культурні організації повідомляють, що вони, ймовірно, не постраждають від ширших політичних змін, заявляючи, що їхня

власна робота, ймовірно, продовжуватиметься, як і раніше, за винятком будь-яких змін, які впливають на весь сектор мистецтва та культури в Англії.

Творчі індустрії Великобританії складають значну частину економіки Великобританії. Згідно з даними Департаменту культури, медіа та спорту (DCMS), валова додана вартість (ВДВ) для творчих індустрій у 2014 році становила 84,1 мільярда фунтів стерлінгів, що становило 5,2 відсотка економіки Великобританії.

ВДВ для креативної економіки включає внесок усіх працівників креативних індустрій, а також тих, хто працює в так званих творчих професіях за межами креативних індустрій (наприклад, фрілансери, які працюють дизайнерами в секторах, які не вважаються креативними, або в нових галузях, що розвиваються, таких як відеоігри, які не були охоплені офіційними статистичними кодами для креативних індустрій), коштував 133,3 мільярда фунтів стерлінгів, що становить 8,2 відсотка економіки Великобританії [33, с. 16].

Після виходу Великої Британії з ЄС культурна співпраця між країнами стала більш складною. Раніше британські художники, музиканти, театральні трупи та інші культурні діячі мали можливість вільно виступати в будь-якій країні ЄС та брати участь в проектах, що фінансуються з коштів ЄС. Однак з виходом Великої Британії з ЄС ця співпраця ускладнилася через необхідність оформлення віз та інших документів для в'їзду в країни ЄС, а також через втрату доступу до фінансування проектів ЄС.

З іншого боку, Велика Британія продовжує брати участь у деяких європейських культурних проектах, а також зберігає культурні зв'язки з країнами ЄС окремо від європейської інтеграції. Однак загалом можна сказати, що вихід Великої Британії з ЄС призвів до певного зменшення культурної співпраці між країнами.

Крім того, є загроза, пов'язана з міграційними процесами. Згідно з даними британського уряду, станом на 1 січня 2020 року в Британії жило та працювало 3,5 млн громадян країн Європейського Союзу, але їх статус зараз не визначений через активну кампанію в Британії, спрямовану на створення негативного іміджу європейських «заробітчани».

Крім того, наслідки Брекзиту важливі і для самої Британії, оскільки з 2020 року на картах ЄС країну почали позначати сірим або бежевим кольором, що є знаком «третьої країни», і британські прапори зникли в усіх установах ЄС. Ці символічні жести є першим етапом наслідків Брекзиту для Лондона.

3.2. Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні наслідки

Організація референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС є важкою проблемою для обох сторін. Від самого початку свого членства в ЄС, Велика Британія була зацікавлена в участі в Єдиному внутрішньому ринку та розглядала свою співпрацю з Європою як інтеграційний проект.

Вихід з ЄС може мати складні наслідки, особливо в економічному плані, для обох сторін. Прогнозування та оцінювання цих наслідків є важкою задачею, але це дуже важливо для розуміння очікуваних змін для всіх учасників міжнародних відносин.

Тому необхідно визначити основні проблемні сфери та можливі ризики. За підрахунками експертів, вихід Великобританії з ЄС (Brexit) може обійтися британцям у 56 мільярдів євро на рік.

Початок процесу Brexit вже призвів до значних змін на внутрішньому та міжнародному рівнях, наслідки яких є далекосяжними і важко передбачуваними. Незалежно від того, який буде результат, нове чи оновлене керівництво країни стикається з внутрішніми проблемами суспільного розколу та загрозою цілісності де-юре унітарного Сполученого Королівства.

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу мав значні зовнішньополітичні наслідки. По-перше, він створив нову геополітичну реальність в Європі. Велика Британія є одним з ключових членів НАТО та європейського безпекового співтовариства, і її вихід з ЄС міг підірвати єдність та координацію між Європейськими країнами у справах безпеки та оборони [35, с. 6].

Також вихід Великої Британії з ЄС може створити ризики для європейської енергетичної безпеки та забезпечення безпеки у сфері кібербезпеки.

По-друге, вихід Великої Британії з ЄС став важливим іспитом для самої існування Європейського Союзу. Чи зможе ЄС продовжити свою інтеграцію та зберегти єдність після такого значного відходу одного з найбільших членів? Це запитання є актуальним на сьогодні.

На думку експертів, найбільш значущими наслідками виходу з ЄС для Великої Британії у довгостроковій перспективі вважаються наступні (рис. 3.5):

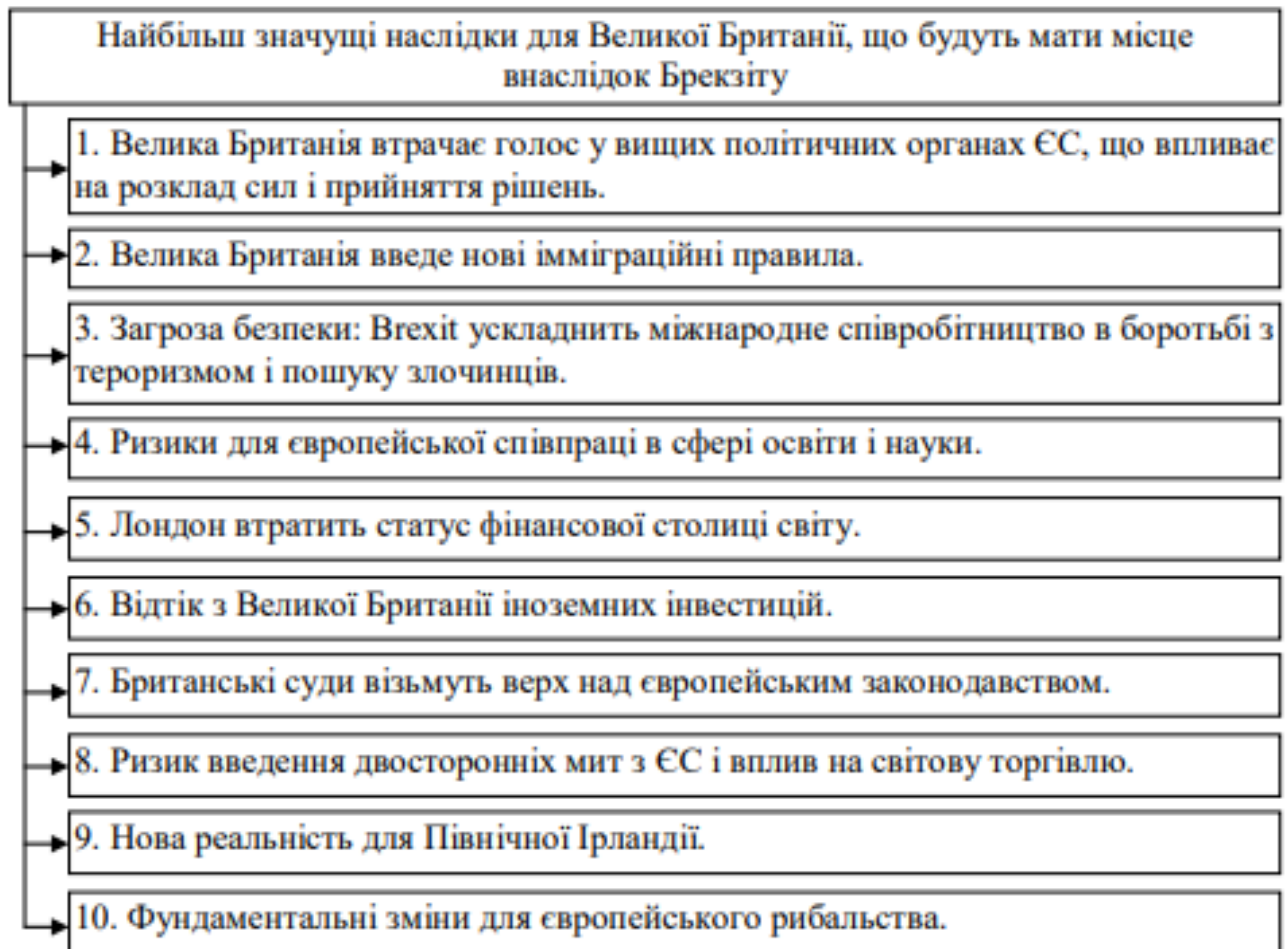

Рис. 3.5 – Найбільш значущі наслідки Брекзиту для Великої Британії

Вихід Великобританії з Євросоюзу призвів до ослаблення позицій ЄС, як найпотужнішого політичного об'єднання у світі, через втрату важливого гравця за столом переговорів.

Британійський голос був необхідним для прийняття рішень світового масштабу, зокрема, щодо міграційної кризи та російської агресії.

Британія є однією з найсильніших, фінансово потужних та найбільш мілітаризованих держав-членів ЄС, і також впевнено підтримує курс ЄС до НАТО.

Вихід Великої Британії з ЄС створив нові можливості для країн, що бажають розвивати власні відносини з Великою Британією. Це може стосуватися, наприклад, питань торгівлі та економічної співпраці.

Вихід Великої Британії з ЄС призвів до того, що країна втратила свій голос у вищих політичних органах ЄС, що може впливати на розклад сил та процес прийняття рішень. З 1 лютого 2020 року на картах ЄС Великобританію позначають сірим або бежевим кольором, що є символічним жестом відображення першого етапу наслідків Brexit для Лондона. Конкретно, Британію виключають з участі в роботі Європарламенту, Ради ЄС та всіх інших політичних органах Євросоюзу, що стосується «третіх країн» [2, с. 50].

Всіх 73 британських євродепутати позбавили свої повноваження. Їхні місця в Європарламенті були розподілені серед інших країн-членів ЄС. Кабінети британських чиновників у Раді ЄС також стали порожніми, де раніше були присутні 28 міністрів від всіх країн союзу.

Проте, представництво Великої Британії в Брюсселі (відоме як UKRep) продовжувало свою роботу. Прапор ЄС перед будівлею зник, але офіс продовжував представляти інтереси Лондона в Євросоюзі.

Загалом, втрата голосів Великої Британії могла мати значний вплив на те, які рішення підтримувалися в Євросоюзі. Особливо це стосувалося Ради ЄС, де рішення приймалась кваліфікованою більшістю, але блокувати їх могли чотири члени Ради, що представляли щонайменше 35% населення ЄС. У багатьох випадках Велика Британія діяла разом з іншими союзниками, зокрема з Німеччиною, Ірландією, Нідерландами, а також країнами Скандинавії та Балтії [7, с. 10].

Результати узгодження бюджету інтеграції на період 2021-2027 років будуть грати важливу роль у визначенні характеру розвитку економічних відносин у країнах ЄС після Брекзиту.

Цей бюджет не тільки розподілятиме кошти, а й створюватиме основи для довгострокового розвитку об'єднання на основі стратегічних пріоритетів. Бюджетний

план ЄС став значно складнішим через економічну кризу, спричинену глобальними обмеженнями та пандемією коронавірусної інфекції.

Бюджет на 2021-2027 роки буде відрізнятись від попередніх не лише за кількісними параметрами та розподілом коштів за роками, а й за своєю структурою. У зв'язку з інноваційним розвитком, безпекою, охороною навколишнього середовища, розвитком охорони здоров'я в умовах пандемії та системних проблем, бюджет ЄС буде ставити нові вимоги до формування та розподілу коштів.

Таким чином, найбільш негативний вплив виходу Великої Британії з Європейського Союзу відчує сама країна. Після стабілізації міжнародної економічної ситуації в майбутні роки, очікується, що Великобританія втратить близько 3-5% своїх загальних експортних продажів на європейському ринку. У той же час, Європейський Союз втратить трохи більше 0,5% свого попереднього рівня поставок.

Вихід Сполученого Королівства з Європейського Союзу відкриває нові перспективи для двосторонньої взаємодії. Україні необхідно адаптуватися до нових умов, щоб розвивати співпрацю в критичних сферах на якісно новому рівні. Ефективна модель українсько-британської співпраці забезпечить національну безпеку України та захист національних інтересів.

Українсько-британські відносини у 2022 році стали актуальними після виходу Великої Британії з Європейського Союзу, що сталося у 2020 році. Зв'язок з Брекзітом полягає в тому, що це дає можливість обом країнам створити нові двосторонні відносини та поглибити співпрацю в різних сферах [20, с. 4].

Основні напрямки співпраці між Україною та Великою Британією включають політичний, економічний та культурний аспекти. У політичній сфері співпраця полягає в підтримці України у питаннях її національної безпеки та захисту територіальної цілісності. Україна та Велика Британія також співпрацюють у питаннях міжнародної безпеки та боротьбі з тероризмом.

Наслідки виходу Великобританії з ЄС впливають не лише на сам союз, але й на сусідні країни ЄС, які довгий час перебували під впливом Росії та брали участь у військових конфліктах з її участю, таких як Грузія, Молдова та Україна. Питання

виходу Великобританії з ЄС було в центрі громадських обговорень в цих країнах ще з початку кампанії на референдумі.

Наприклад, для України, де продовжується військовий конфлікт з Росією, підтримка Великої Британії є надзвичайно важливою. Європейський проект для більшості українців означає стандарт, до якого потрібно прагнути, стати частиною високої якості життя, управління та цінностей.

Тому вихід Великої Британії з ЄС став для українців своєрідним викликом для політичних інституцій ЄС та джерелом невизначеності та нестабільності в рамках союзу європейських держав.

У сфері економіки обидві країни прагнуть розвивати торговельні та інвестиційні зв'язки. Україна розглядає Велику Британію як потенційного стратегічного партнера для розвитку вільної торгівлі та взаємної інвестиційної діяльності.

Британські компанії в свою чергу дивляться на Україну як на потенційний ринок для своїх товарів та послуг. У культурній сфері Україна та Велика Британія співпрацюють у питаннях освіти та науки, культурного обміну та туризму. Обидві країни прагнуть підтримувати розвиток мовної та культурної спадщини.

Можливо, що після 2025-2030 рр. Великобританія зможе успішно пристосуватися до нових умов і знову стати більш економічною успішнішою, ніж під час свого членства в ЄС [24, с. 27].

Однак, ЄС також повинен буде зіткнутися з економічними викликами, такими як міграційна криза, проблеми бюджетної дисципліни і надмірного боргового навантаження в деяких країнах зони євро та інших.

Brexit має далекосяжні наслідки на глобальному рівні і проявляється у наступних тенденціях:

1. Економічна нестабільність: В результаті Brexit виникли значні торгові перешкоди між Великою Британією та ЄС, що впливає на економіку обох сторін. Бізнес-спільнота та інвестори не впевнені в майбутньому відносин між країнами, що призводить до нестабільності ринків.

2. Геополітичні наслідки: Brexit може вплинути на геополітичний баланс сил в Європі та світі. Він може призвести до зміни політичної і економічної впливовості Великої Британії в Європі та в світі.
3. Міжнародні відносини: Brexit викликав хвилю невизначеності в міжнародних відносинах. Він може вплинути на співпрацю між Великою Британією та іншими країнами, а також на співпрацю між ЄС та іншими країнами.
4. Регуляторні зміни: Brexit вимагає від Великої Британії перегляду свого правового та регуляторного середовища. Він може призвести до зміни норм та стандартів, що вплине на підприємства, що працюють в Британії.
5. Міграційна політика: Brexit має вплинути на міграційну політику Великої Британії. Він може призвести до зміни візового режиму для громадян ЄС та інших країн, що вплине на міграційний потік [17, с. 75].

Хоча Брексіт не має безпосереднього впливу на Україну, його негативні наслідки можуть виявитись опосередковано, зокрема в погіршенні відносин між ЄС та Росією, що може послабити тверду позицію Заходу стосовно Росії в умовах конфлікту на Донбасі.

Це може спричинити загрози для державного суверенітету України, особливо в умовах російської військової агресії. Таким чином, Брексіт має вагомий вплив на безпеку міжнародного середовища і вимагає ефективних заходів для його протидії.

До 2014 року уряди Великої Британії не вважали Україну головною стратегічною державою для забезпечення безпеки в регіоні Центрально-Східної Європи. Вони розглядали Україну переважно як елемент зони стабільності на східних рубежах ЄС. Офіційний Лондон завжди підтримував європейський курс Києва, але зазвичай діяв в контексті загальної поміркованої лінії щодо об'єднання у цьому питанні.

З урахуванням російської агресії, британські уряди активно підтримували прийняття рішення ЄС про запровадження антиросійських санкцій і виділення допомоги для України, надавали політичну і матеріальну підтримку.

Однак Brexit призвів до мінімізації впливу Великої Британії на формування та реалізацію СЗОП ЄС. Вихід Великої Британії з ЄС послабив позиції України у процесі євроінтеграції, а її стратегічне значення як партнера України зменшилося.

Brexit вже давно вийшов за межі внутрішньодержавної проблеми і став міжнародним викликом. Він вносить зміни у міжнародні відносини XXI століття, що покладає додаткову історичну відповідальність на політичних та державних діячів, які мають стосунок до його проведення.

Щоб оцінити вплив виходу Великої Британії з ЄС на Спільну безпекову політику Євросоюзу, необхідно розглянути досягнення цього сектору європейської інтеграції на момент Брекзиту.

Після падіння Берлінського муру 9 листопада 1989 року відбувся перегляд засад формування європейської безпеки з огляду на об'єднання Німеччини, адже це ставило питання про майбутнє Європи. Після домовленостей з СРСР було вирішено, що після досягнення німецької єдності ФРН залишиться членом НАТО [13].

Ми спостерігаємо певні спроби посилення європейської ідентичності в галузі військово-промислового комплексу на межі XXI століття, проте на нашу думку, ця тенденція не є незворотною. Є малоімовірною можливість того, що США підтримає перетворення ЄС на глобального гравця з власними військово-політичними амбіціями, які б не перебували під американським контролем.

Лідери ЄС шукають рішення для подолання глобальних викликів, що стають все більш очевидними в результаті новітніх геополітичних та гео економічних процесів на європейському континенті. При вирішенні складних проблем виходу Великої Британії з ЄС з прагматичної точки зору, лідери ЄС, ймовірно, не будуть просто слідувати одному "чистому" сценарію, а замість цього вибиратимуть комбінацію з декількох варіантів.

Відповідно до статті 50 Лісабонського договору про функціонування Європейського Союзу, Велика Британія розпочала процес виходу зі складу ЄС, який має тривати не довше двох років. Одним з головних завдань в ході цього процесу є розробка оптимального алгоритму взаємодії між Великою Британією та ЄС в

геостратегічному, інституційному, ринково-товарному, фінансовому та інших вимірах.

Відповідно до угоди між Сполученим Королівством та ЄС, Ірландська Республіка погодилася не висувати вимог щодо Північної Ірландії, тоді як Великобританія погодилася на вільний рух товарів, послуг і громадян через кордон довжиною 360 км, що означає відкриття кордону між двома частинами Ірландії після Brexit. Крім того, Великобританія відновить автономію Північної Ірландії, яка була фактично скасована у 1972 році [9, с. 105].

Хоча вихід Великої Британії з ЄС призвів до зменшення впливу Лондона на політику Брюсселя, цей вплив не зник повністю. Важливо зазначити, що будь-яке послаблення Євросоюзу та НАТО є вигідним для РФ, оскільки це може призвести до скасування або послаблення антиросійських санкцій.

Однак, якщо Велика Британія послаблює ЄС, це одночасно зміцнює НАТО. Можливо, у цьому контексті Велика Британія ще більше підсилить свої зв'язки з США, як у торгівельній сфері, аж до можливого укладення угоди про зону вільної торгівлі, так і у військовій сфері, по лінії НАТО.

Саме тому українські ЗМІ постійно висвітлюють тему Брекзиту як загрозу для України та її незалежності. Занепокоєння щодо Брекзиту можна пояснити декількома основними аргументами.

Щодо економічних наслідків виходу Британії з ЄС можна зазначити, що негативний вплив на ЄС буде зумовлений переважно такими чинниками, як [23, с. 300]:

- зниження загальних обсягів економіки ЄС та її значення для світової економіки через скорочення долі ЄС у загальному населенні світу (з 7 до 6,1%), у світовому ВВП (з 23,8 до 20%) та в експорті (з 33,9 до 30,3%);
- перетворення внутрішнього британського ринку на зовнішній, на який припадає від 16 до 21% продажу («експорту») товарів та послуг інших країн ЄС (навіть більше, ніж їхній експорт до США);

– втрата Лондонського Сіті як провідного фінансового центру не лише у Європі, але й у світі, обмежить можливості для здійснення ефективної фінансової та інвестиційної політики;

– відмова Британії від прийняття незаконних мігрантів з інших країн ЄС може призвести до посилення міграційної кризи;

– вихід з ЄС став небезпечним прецедентом, який відрізняється від прикладу.

Гренландії, яка залишилась в статусі "заморської території ЄС" завдяки своєму політичному союзу з Данією, і може створити ситуацію невпевненості та нестабільності в економіці Союзу.

Вихід великої ліберальної північної країни, Великої Британії, змінив баланс сил у Європейському Союзі. Її союзники, в першу чергу країни Північної Європи та Нідерланди, без Великої Британії втратили близько 12% впливу своїх голосів у Брюсселі, а південні держави отримали більш вагому роль.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження процесу виходу Великої Британії з Європейського Союзу, його передумов, причин та наслідків, було зроблено наступні висновки:

1. Велика Британія є невід'ємною частиною Європейського Союзу, але її від'єднання від ЄС може призвести до значних наслідків як для Великої Британії, так і для Європейського Союзу в цілому. Було розглянуто переваги та недоліки британської інтеграції в ЄС, включаючи економічні, політичні, соціальні та культурні аспекти. Європейська інтеграція Великої Британії в ЄС базується на декількох теоретичних основах. Основна ідея полягає в створенні єдиної європейської спільноти, яка забезпечує мир, стабільність та процвітання у всіх країнах-членах. Важливою теоретичною основою є ідея єдиного ринку, який дозволяє вільний рух товарів, послуг, капіталу та праці між країнами. Велика Британія, яка має велику економіку та велику кількість експортних товарів, може скористатися перевагами єдиного ринку та збільшити свій економічний зріст.
2. Зрештою, історія виходу Великої Британії з Європейського Союзу є складним процесом, який був обумовлений багатьма причинами, включаючи певну долю недовіри відносно здатності ЄС вирішувати проблеми країни, незгоду з ідеєю європейської інтеграції, а також бажання зберегти контроль над своїми законами та міграційною політикою. Британський вихід з ЄС вплине на багато аспектів життя Великої Британії та її взаємин з Європейським Союзом, і далеко не завжди це буде позитивним впливом. Тим не менше, це є важливим кроком в історії Європейської інтеграції та регулювання взаємин між країнами, що відкриває нові можливості та виклики для Великої Британії та Європи в цілому.

3. Brexit є складним та багатогранним явищем, яке має величезний вплив на політичний та економічний ландшафт не тільки у Великобританії, а й у Європі загалом. Дослідження процесу виходу Великої Британії з ЄС показало, що цей процес був складним та тривалим, а результатом стало розривання віконечного співробітництва між Великою Британією та Європейським Союзом. Brexit став справжнім випробуванням для демократичних процесів та інституцій в самій Великобританії, а також у Європейському Союзі. Зокрема, відбулися значні політичні зміни в країні, пов'язані зі зміною влади та підходів до відносин з Європейським Союзом.
4. Вихід Великої Британії з ЄС мав свої передумови, які обумовлені геополітичними, історичними та економічними чинниками. Brexit був довготривалим процесом, який розвивався протягом значного періоду часу, а не виник раптово, тому не можна ігнорувати цей факт. Однією з головних причин рішення Великої Британії покинути ЄС було її бажання захистити свою винятковість. Основними соціально-економічними причинами виходу Великої Британії з ЄС було визначено: недовіру до європейської інтеграції, несприятливий економічний вплив, націоналістичні настрої, розкол внутрішньопартійної політики.
5. Причини виходу Великобританії з Європейського Союзу (ЄС) дуже складні і багатогранні, включаючи політичні, економічні та соціальні аспекти. Однак, політичні причини грали важливу роль у цьому рішенні. До головних політичних причин виходу Великої Британії з ЄС належать: незалежність, контроль над міграцією, економічний суверенітет, політична реформа, незадоволення ЄС, розбіжності у сприйнятті інтеграції. Усі ці фактори вплинули на рішення Великої Британії вийти з ЄС після референдуму 2016 року.
6. Вихід Великої Британії з ЄС мав серйозні наслідки для міграції, зокрема для права на перебування та роботу громадян ЄС в Великій Британії та британців в ЄС. По-друге, він також вплинув на процес набуття

громадянства та права на проживання в інших країнах. По-третє, вихід також може мати вплив на культурну співпрацю між Великою Британією та країнами ЄС, зокрема на обмін мистецькими проектами та науковими дослідженнями.

7. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу супроводжувався значними наслідками. Зовнішньополітичні наслідки включають зміну стосунків з країнами-членами ЄС та потребу укладати нові торгові угоди з іншими країнами світу, що вимагає зусиль для забезпечення економічної стабільності та гарантій прав британських компаній. Внутрішньополітичні наслідки включають виклики для політичної стабільності, що проявляється у відновленні діалогу та зміні політичної культури в країні. Також, вихід Великої Британії з ЄС створив складнощі для реалізації різних соціальних та культурних проектів, які раніше були залежні від фінансування ЄС. Можна стверджувати, що вихід Великої Британії з Європейського Союзу має значний вплив на зовнішньо- та внутрішньополітичну ситуацію в країні, вимагає великих зусиль для забезпечення економічної та соціальної стабільності, а також зміни політичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асірян С., Мандрікова О. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу: передумови, причини та наслідки. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 232-235.
2. Гісса-Іванович О., Кибіч Я. Брекзит: наслідки і перспективи (в контексті побудови нових відносин Британія-Україна-ЄС). Медіафорум. 2020. № 8. С. 47-61.
3. Грубінко А. В. Велика Британія в європейській політичній інтеграції: історичні витоки «особливої» позиції та сучасність (до 70-ї річниці промов У. Черчілля у Фултоні та Цюриху). UA Foreign Affairs: веб-сайт. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/velika-britanija-vjevropetskii-politichnii-integracii/> (Дата звернення: 12.04.2023).
4. Грубінко А. В. Роль Великої Британії у військово-технічному співробітництві держав Європейського Союзу: науковий журнал. Київ, 2019. № 1. 87- 100 с.
5. Грубінко А.В. Участь Великої Британії в спільній зовнішній політиці і політиці безпеки ЄС у контексті процесу «Brexit». Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 3. С. 11.
6. Грубінко А. Шлях до брексіту: суспільно-політичний вимір участі Великобританії у процесах європейської інтеграції. Український історичний журнал. 2019.
7. Дорош Л., Мущенко Я. Вихід Великобританії зі складу Європейського Союзу: наслідки для Північної Ірландії. Львівська політехніка/Політичні науки. 2018. С. 1-46.
8. Задоя А.О., Боцула А.П. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. Академічний огляд, 2017. С. 5–13.
9. Іванов Д. І. Британська зовнішня політика кінця ХХ – початку ХХІ століття в дослідженнях українських вчених. 2017. № 10. 103-107 с.
10. Кибіч Я. Особливості британського підходу до процесу європейської інтеграції. Міжнародні відносини: історичні етапи, процеси, виклики. 2019. № 40. С. 58-66.

11. Коваль О. Несподіваний Brexit: Європа сама вказала Великій Британії на двері. Дзеркало тижня. 2016. № 24. С. 5-7.
12. Крушинський В. Ю. Великобританія в європейських інтеграційних процесах: дис... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004.
13. Неприцька Т. І. Вплив виходу великої Британії з ЄС на інтеграційні процеси в Європі. Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса за 2015-2016 рр. 2017.
14. Неприцький О. А. Великобританія: шлях до сепаратизму регіонів чи побудова «європейського дому». Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія: Збірник наукових праць. Вип. II. – Вінниця, 2017. – С. 226 – 232.
15. Попко В. Є. Юридичний зміст «Brexit» та його перспективи для України. Міжнародне право. 2016. № 5. С. 201–204.
16. Сталовєрова Г. В. Особливості перемовин щодо членства Великобританії в ЄС. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2016. Вип. 15. С. 313-322.
17. Сторожук Р. І., Іваницька О. П. Вихід Великобританії з ЄС (за матеріалами щотижневика «Дзеркало тижня»). С. 72-75.
18. Супрунова І., Бойчук Д. Наслідки Brexit для Європейського Союзу та Великої Британії. Молодий вчений. 2019. № 11(75). С. 63-65.
19. Чевичалова Ж. В. Британська сецесія: черговий крок у непростих стосунках ЄС і Великої Британії // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 86–90.
20. Черінько І. П. Українсько-британські відносини: сучасний стан, проблеми, перспективи: студентська координата. Київ: Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2005. 4–5 с.
21. Щербаков В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2021. № 4. С. 170-175.

22. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство: монографія. Київ: Наук. світ, 2003. 163–164 с.
23. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія. Х.: Право. 2015. С. 266-312.
24. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 25–29.
25. Bebel J., Collier J. «Euroskepticism’s Many Faces: The Cases of Hungary and the UK». Claremont-UC Research Conference on the European Union 2016. Vol. 4. P. 13–24.
26. Bulmer S., Joseph J. European integration in crisis? Of supranational integration, hegemonic projects and domestic politics. *European Journal of International Relations*. 2016. P. 725-748.
27. Clarke, H.D., Goodwin, M., Whiteley, P. Brexit. Why Britain voted to leave the European Union. Cambridge, 2017. 227 p.
28. EU referendum: What are the pros and cons of Brexit? *The week*: веб-сайт. URL: <http://www.theweek.co.uk/brexit-0>. (Дата звернення: 10.04.2023).
29. Gifford C. The rise of post-imperial populism: the case of right-wing Euroscepticism in Britain. *European Journal of Political Research*. 2016. Vol. 45. P. 851–869.
30. Grant Ch. Why is Britain Eurosceptic? Center for European Reform. *Essays*. 2010. P. 321-338.
31. Копііка V.V. Velykobrytaniia u Yevropeiskomu Soiuzi: ochikuvannia ta naslidky. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*. 2021. № 5. P. 169–176.
32. Newson N. Leaving the EU: Parliament’s Role in the Process. House of Lords Library Note. 4 July 2016, №034. P. 15.
33. The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision. Policy Paper, 2016. P. 16.
34. The Treasury’s Brexit analysis and immigration. *Financial Times*: веб-сайт. URL: <http://www.niesr.ac.uk/blog/treasurys-brexit-analysis-andimmigration> (Дата звернення: 12.04.2023).

35. Zadoya A.O., Botsula A.P. Mizhnarodni intehratsiyni ta dezintehratsiyni protsesy: superechlyvi naslidky. Akademichnyy ohlyad, 2017. P. 5–13.

ДОДАТКИ

Додаток А

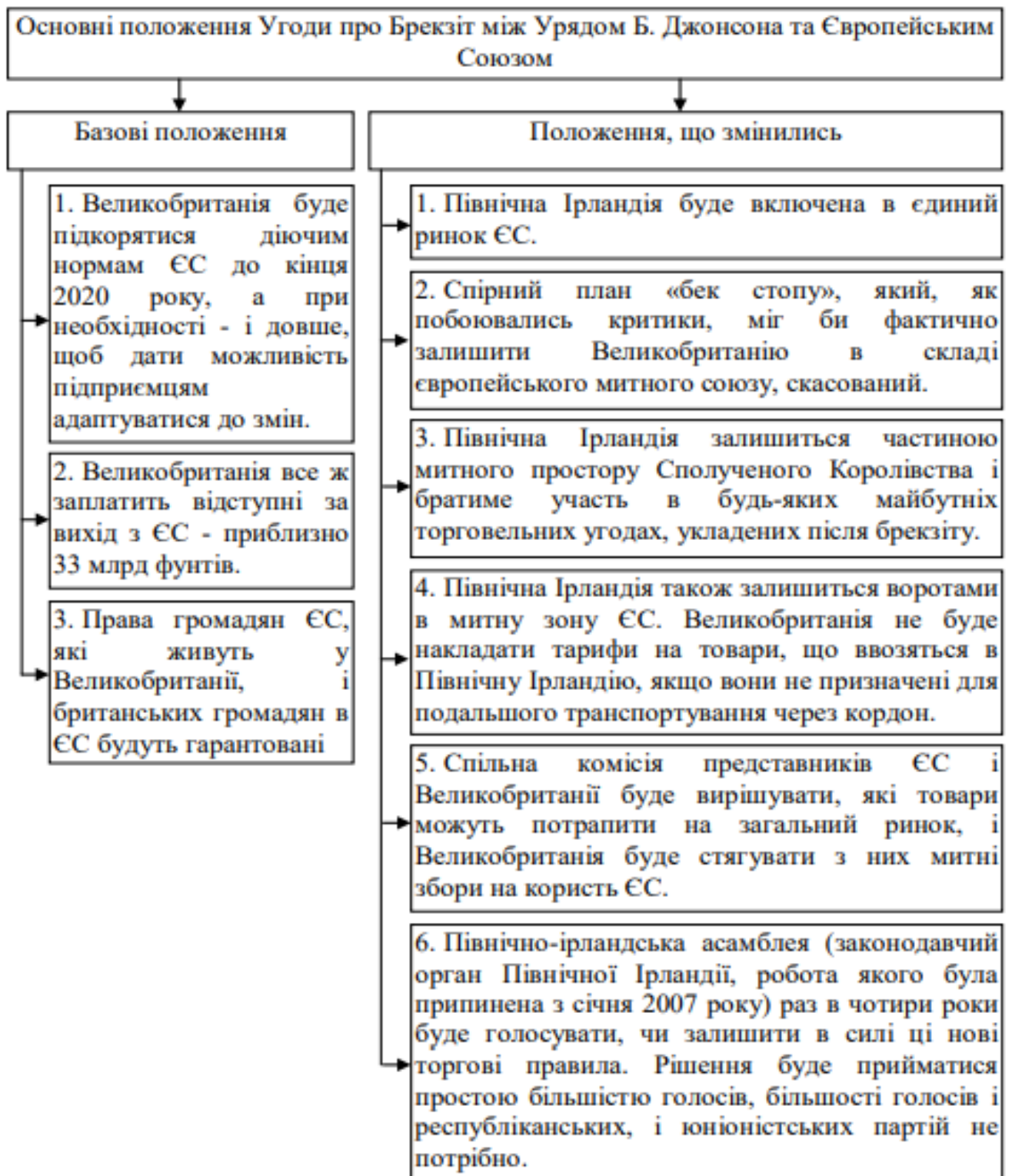

Рис. 1 – Основні положення Угоди про Брекзїт між Урядом Б. Джонсона та ЄС

Пріоритети за видами мистецтва у Брекзії

Сектор	Пріоритет
Хореографічне мистецтво	Зменшення бар'єрів для торгівлі у сфері культури (24%)
Література	Зменшення бар'єрів для торгівлі у сфері культури (23%)
Музика	Дозволити організаціям або окремим особам працювати за кордоном в ЄС на короткий період (31%)
Театр	Дозволити організаціям або окремим особам працювати за кордоном в ЄС на короткий період (26%)
Музеї	Допомога у забезпеченні належної правової та нормативної бази після Брекзиту (23%)
Образотворче мистецтво	Дозволити організаціям або окремим особам працювати за кордоном в ЄС на короткий період (21%)